ఆ 'బాలగోపాల' ఆత్మీయ హక్కు

పౌరహక్కుల ఉద్యమంలోనే ప్రవహించే ఉత్తేజం, కె. బాలగోపాల్ ప్రస్థానం అర్థాంతరంగా ముగిసింది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ఆబాల గోపాలాన్ని తన మేథస్సుతోను, అనితర సాధ్యమైన మార్గంతోను చైతన్య పరచిన మహా మనిషి నిష్క్రమించడం తెలుగువారికి పూడ్చలేనిలోటు. 57 ఏళ్ల జీవితంలో రాజ్యం రూపంలో వచ్చిన మృత్యువును గుండెధైర్యంతో వేలసార్లు గెలిచినా, అదే గుండె ఆగడంతో తనువుచాలించడం యాధృచ్ఛికమేమి కాదు. ప్రజా సమస్యలు, డిమాండ్ల పట్ల కలలో కూడా నిర్లక్ష్యం చూపని ఆయన తన ఆరోగ్యం పట్ల ఎల్లవేళలా నిర్లక్ష్యంగా వ్యవహరించేవాడు. వరంగల్‌లో ఒంటరిగా గడిపిన రోజుల్లో ఉదయం చాయ్, బిస్కట్లు, సాయంత్రం మిర్చిలతో దినచర్యను ముగించిన సందర్భాలు అనేకం నాకు తెలుసు. ప్రపంచంలో ఎక్కడ ఎవరికి అన్యాయం జరిగినా గాఢంగా ప్రతిస్పందించే అద్భుతమైన లక్షణం బాలగోపాల్‌ది! ఆ విలక్షణమైన తీరే ఆయనను ఆదివాసీలకు, రైతులకు, కార్మికులకు, విద్యార్థులకు ఆత్మబంధువుని చేసింది. గణిత శాస్త్రంలోని చిక్కుల్నేకాదు. చిక్కుల్లో వున్న బడుగు జీవుల సమస్యల్ని అలవోకగా పరిష్కరించిన మేధావి ఆయన.

రాజ్యహింసపై రాజీలేని పోరాటం చేయడమేకాదు, బాణమతి, చేతబడి లాంటి మూఢనమ్మకాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడారు. సాగునీరు, తాగునీరు, రిజర్వేషన్లు, రైతుల గిట్టుబాటు ధరలు, అధిక ధరలు, కరంటు కష్టాలు, ఇలా ఒకటేమిటి....ప్రజలకు కష్టం, నష్టం ఎక్కడవున్నా, బాలగోపాల్ అక్కడ ప్రత్యక్షమయ్యేవాడు. చాలా సందర్భాలలో రాజ్యానికి ఆయనో సవాల్! పోలీసులకు, పాలకవర్గాలకు ఆయనో కొరకరాని కొయ్య!! ప్రజలకు మార్గదర్శి!!

బాలగోపాల్‌కు ముందూ తర్వాత : ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో రాజ్యం పౌరుల హక్కుల్ని ఉల్లంఘించిన సందర్భాలు తక్కువేమి కాదు. నాటి తెలంగాణ పోరాటం నుండి నిన్నటి ముదిగొండ వరకు నిరాయుధులైన ప్రజలపై రాజ్యం కర్కశంగా తుపాకిగుళ్లు కురిపించింది. అది శ్రీకాకుళమైనా, ఇంద్రవెల్లైనా నేలకొరిగింది మాత్రం అతి సాధారణమైన పౌరులే. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పౌరహక్కుల ఉద్యమాలు బలంగా లేనందునే నాడు అమాయకుల ఆర్తనాదాలు బలంగా వినిపించలేదు. 1981 తర్వాత పరిస్థితుల్లో మార్పు వచ్చింది. నిజనిర్ధారణలో సిద్ధహస్తులైన బాలగోపాల్ లాంటి మేధావులు హక్కుల ఉద్యమంలోకి ప్రవేశించడంతో ఆ సంస్థలు పరిపుష్టిని సంతరించుకున్నాయి. అప్పటివరకు మాలపల్లిలో ఉన్నవ చెప్పినట్టు ధనవంతులు పేదలను దోచుకుంటే దాని పేరు వ్యవహారం, పేదలు తమ హక్కును తీసుకుంటే చౌర్యం అన్నట్టుగా ఉండేది. దశాబ్దాల తరబడి ఎంతో స్తబ్ధతగా, నామమాత్రంగా ఉన్న హక్కుల ఉద్యమం, బాలగోపాల్ ప్రవేశంతో స్పష్టత, అంతకుమించిన చైతన్యంతో తొణికిసలాడింది. కేవలం మేధావులు, నగరవాసుల చుట్టూ పరిభ్రమించే పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఆ ఊపుతోనే అడవిబాట పట్టింది. గిరిపుత్రులు సైతం రాజ్యపుత్రులు సైతం రాజ్యాన్ని ప్రశ్నించేస్థితికి ఎదిగారు. దున్నేవాడికే భూమిపై హక్కు దగ్గరనుండి రైతుల ఆత్మహత్యల వరకు, రైతులకు గిట్టుబాటు ధర నుండి ఉపాధి హామీలో అవినీతి వరకు, అడవిపై ఆదివాసీల హక్కుల నుండి పారిశ్రామిక కాలుష్యం వరకు పౌరహక్కుల ఉద్యమం ఎంతో సాధికారిత సాధించింది. ఈ నేపథ్యంలోనే ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరహక్కుల ఉద్యమం పేదోడికి అండగా, గొంతుగా రూపుదిద్దుకుంది. ఈ హక్కుల సంఘాన్ని వ్యక్తిగత హక్కుల నుండి సార్వజనీన స్థితికి చేర్చిన ఘనత మాత్రం బాలగోపాల్‌దే! ఆర్థిక, సామాజిక, సాంఘిక, రాజకీయ సమస్యలను పరిష్కరించే దశకు సంఘం విస్తరించింది. పౌరుల వ్యక్తిగత స్వేచ్ఛకు భంగం కల్గించే రాజ్యహింసనే కాదు, ప్రైవేటు హింసను, చివరకు నక్సలైట్ హింసకు వ్యతిరేకంగా పోరాడి విజయం సాధించిన సందర్భాలున్నాయి. కంపెనీల మూసివేతలకు, ప్రత్యేక ఆర్థిక మండళ్ల నిర్ణయాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాటాలకు సంఘాన్ని సర్వసన్నద్ధం చేసిన ఖ్యాతి బాలగోపాల్‌దే. జూనియర్ డాక్టర్ల సమ్మెనుండీ, వాకపల్లి గిరిజన యువతులపై పోలీసుల అఘాయిత్యం వరకు వాటి వెనుక వున్న వాస్తవాలను, ఆధారాలు లోకానికి తెలిశాయంటే బాలగోపాల్ వంటి మేధావుల కృషి

వల్లనే తప్ప మరొకటి కాదు. రాజ్యాంగం ప్రసాదించిన హక్కులు పౌరులు స్వయంగా కాపాడుకోలేరని, అందుకు సంఘం అవసరం అనివార్యమని మూడు దశాబ్దాల బాలగోపాల్ త్యాగాలు తెలియచేస్తున్నాయి.

నిత్య సత్యాన్వేషి : బాలగోపాల్ జీవితంలో ఎక్కువ భాగం సత్యాన్వేషణ కోసం, సంపాదనలో అధికశాతం పుస్తకాలకే ఖర్చయిందంటే అతిశయోక్తి కాదేమో, సత్యాన్ని వెదికి పట్టడంలోను, వెల్లడించడంలోను ఆయనకు ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మరొకరు సాటిరారు. కాకతీయ యూనివర్సిటీలో బంగారం లాంటి అధ్యాపకవృత్తిని వదిలిపెట్టి ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ప్రతిపల్లెను వెన్నుతట్టి నిద్రలేపిందీ సత్యాన్వేషణ కోసమే.

పౌరహక్కుల సాధనే ధ్యేయంగా, నిరంతర పోరాటమే ఒక సందేశంగా జీవించిన బాలగోపాల్ తన సత్యాన్వేషణ తనకు శత్రువుగా మారుతుందని తెలిసినా, ఏనాడు పక్కకు జరగలేదు. ఈ దారిలోనే నల్లతాచులు, పచ్చతాచులు విషం చిమ్మినా, చట్టబద్ధ గూండాలు చంపడానికి ప్రయత్నించినా, బంధించినా, జైల్లో నిర్బంధించినా ధైర్యంగా సత్యాన్నే పల్కాడు. నిరక్షరాస్యులకు సైతం ప్రాథమిక హక్కులను పరిచయం చేసినవాడు. రాజ్యాంగంలోని జీవించే హక్కును ఆకాశానికెత్తడంలో చొరవ చేసినవాడు. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో వివిధ కారణాలవల్ల మృతప్రాయంగా వున్న పౌరహక్కులకు ప్రాణం పోసి, పల్లెల్లో రాజ్యాంగ స్ఫూర్తిని రగిల్చిన వాడు బాలగోపాల్! ఆర్థిక, సామాజిక, భౌగోళిక, తత్వ, న్యాయ శాస్త్రాలను అవపోశనపట్టిన నిష్ణాతుడు. అధ్యయనంలో, అన్వేషించడంలో, ఆచరించడంలో, ప్రచారం చేయడంలో ఆయనకు ఆయనేసాటి. అతికొద్ది కాలంలోనే న్యాయశాస్త్రానికి కొత్త శోభతెచ్చాడు. లాకప్ డెత్‌లు, ఎన్‌కౌంటర్లు, అత్యాచారాలు, ఆత్మహత్యలు లాంటి సామాజిక, రాజకీయ దుర్గతలను నివారించడానికి నిరోధించడానికి, న్యాయస్థానాల్లో అలుపెరగని పోరాటం చేసిన వారిలో బాలగోపాల్ అగ్రగణ్యుడు. ఈ రాష్ట్రంలో రాజకీయ పార్టీలకు, కార్మిక సంఘాలకు లేని దార్శనికత, సామాజిక స్పృహ, అవగాహన బాలగోపాల్‌లో ఇమిడి ఉండటం ఆశ్చర్యకరం. సింగరేణి, ఆర్టీసీ, రైల్వే, టెలికం, విద్యుత్‌లాంటి ప్రభుత్వరంగ సంస్థల్లో అమలుచేస్తున్న నూతన ఆర్థిక విధానాలు, ప్రైవేటీకరణ పర్యవసానాలు పూసగుచ్చినట్లు విశ్లేషించడంలో ఆయన దిట్ట. కేవలం పాలకవర్గ స్వభావం వల్లనే దేశంలో, రాష్ట్రంలో మానవ హక్కుల ఉల్లంఘన జరుగుతున్నదనేది ఆయన ప్రధాన ఆరోపణ. చైతన్యంతో సంఘటితంగా

ప్రజలు పోరాడితేనే ఈ పెనుగండం నుండి బయటపడతామనేది ఆయన విశ్వాసం. ఈ సత్యాన్ని ఆయన చివరి ఘడియల వరకు ప్రచారం చేశారు.

మరవరాని మహామనీషి : బాలగోపాల్ సంపూర్ణ మానవుడు. అతన్ని వ్యతిరేకించేవారు సైతం ఆయన వ్యక్తిత్వాన్ని వేలుపెట్టి చూపే సాహసం చేయరు. అంతెందుకు పాలకులు, పోలీసులు కూడా ఆయన వ్యక్తిత్వంపై బురదచల్లే ప్రయత్నం చేయలేందంటే ఆయన నిరాడంబరత, జీవన విధానం ఎంత గొప్పదో అర్థం చేసుకోవచ్చు. ఒక చేతిసంచి, పుస్తకం, సైకిల్‌తో వేల కిలోమీటర్లు తిరిగి రాష్ట్రాన్ని అధ్యయనం చేసిన వ్యక్తి. వరంగల్‌లో ఆయన ఒంటరిగా వున్నప్పుడు కేవలం రెండు జతల బట్టలతోనే కాలం వెళ్లదీసిన సాదాసీదా మనిషి. నేటి మేధావులకుండే గర్వం గాని, లెక్కలేని తనం కాని, అహంభావం కాని ఆయనలో మచ్చుకైనా లేవు. ప్రజల కోసం అధ్యయనం చేయడం, సమస్యల పరిష్కారానికి కృషి చేయడం మాత్రమే ఆయనకు తెలిసిన విద్య. ఇలాంటి వ్యక్తిత్వం, ఆహార్యం వున్న మనిషి మన సమకాలీనుల్లో చాలా అరుదుగా కనిపిస్తారు. ఎంత నిర్బంధం చవిచూసినా, ఎంత కష్టం, నష్టం ఎదురైనా ఆయన నమ్మిన ఆశయాలను ఎక్కడ పలచన కానివ్వలేదు. ఆయన "సై" అంటే కోటి పదవులు కాళ్లవద్దకు వచ్చి పడేవి. అయినా ప్రభుత్వ పదవులపై ఏనాడు కన్నెత్తి చూడలేదు. రావిశాస్త్రి అన్నట్టు లోకంలో దౌర్భాగ్యులందరికీ ఏడవడానికి తప్ప మరో హక్కంటూ లేని స్థితిలో పేదలకు రాజ్యాన్ని నిలదీయడం నేర్పిన సాహసి. హక్కుల గురించి బోధించిన మహోపాధ్యాయుడు, ఖరీదైన చట్టాలను సైతం పేదలకు చట్టంగా మార్చిన ప్రజాన్యాయవాది బాలగోపాల్!

- కృష్ణతేజ

బుధవారం, 14 అక్టోబరు 2009, 'ఆంధ్రప్రభ' పత్రికలో